

In Veilige Handen - Het voorkómen van seksueel misbruik en ander ongewenst gedrag

INLEIDING

IVN-activiteiten worden door beroepskrachten en vrijwilligers uitgevoerd. Natuurlijk moet dat in een plezierige en persoonlijk altijd veilige omgeving gebeuren. Vandaar dat we aandacht besteden aan veiligheid binnen IVN. En nadenken over welke afspraken er gemaakt kunnen worden over de omgang met elkaar.

Het IVN-werk is veelvormig. Kleine en grote groepen. Incidentele activiteiten, projecten, samenwerking in werkgroepen. Bijzondere aandacht is wenselijk voor situaties waarin IVN-ers te maken krijgen met kinderen, jeugdigen en/of gehandicapten. Deze zijn immers kwetsbaar en vaak afhankelijk van de opstelling en het gedrag van hun volwassen begeleider(s).

Voorop staat dat IVN-ers altijd respectvol met elkaar en anderen omgaan. Dat betekent: rekening houden met de gevoelens, manier van leven, geaardheid, leefsituatie, cultuur en gedragingen van elkaar. Iedereen moet zichzelf kunnen zijn en zich kunnen ontplooien. Zonder dat dit ten koste gaat van anderen. Daarom willen we ongewenst gedrag voorkomen. Dat kan gaan van opdringerige activiteiten tot drankmisbruik en grof gedrag, van seksuele intimidatie tot misbruik van kinderen.

Het is niet mogelijk alles via omgangsregels en afspraken uit te bannen. Een goed begin is om deze inleiding en de documenten te gebruiken voor een open gesprek over het onderwerp tussen IVN'ers binnen een afdeling of werkgroep. Met als vervolg dat men alerter wordt op niet acceptabele gedragingen van mede-IVN-ers. Om vervolgens te signaleren, bespreekbaar te maken en er 'werk van te maken' als zich zulke gedragingen voordoen.

I. Wat verstaan we onder ongewenst gedrag en seksueel misbruik?

Ongewenst gedrag is: iedere vorm van aandacht of gedrag die door iemand als onprettig wordt ervaren. Dat kunnen al dan niet seksueel getinte opmerkingen zijn, grapjes of een manier van kijken, die door de persoon op wie die gericht zijn als onprettig wordt ervaren. Het kan ook gaan om pesten, inbreuk op privacy, zoals meeluisteren met vertrouwelijke gesprekken of in iemands spullen snuffelen, discriminatie, overmatig alcohol- of drugsgebruik, bedreiging, agressie of zelfs geweld.

In geval van (vermoedens van) strafbare feiten zoals diefstal, bedreiging of aanranding wordt de politie ingeschakeld.

Bij seksueel misbruik gaat het om het betrekken van kinderen (of andere minder weerbare personen) bij de bevrediging van seksuele gevoelens. Bij kinderen is met name van belang dat ze vaak nog weinig over seksualiteit weten. Ze herkennen seksueel gedrag soms niet als misbruik en weten niet hoe ze hun grenzen kunnen aangeven. Seksuele handelingen van welke aard dan ook en intieme relaties met jeugdige deelnemers zijn onaanvaardbaar. Dat geldt ook voor het ingaan op seksueel getinte toenaderingspogingen vanuit een jeugdige deelnemer. Seksueel misbruik is een dusdanige vorm van ongewenst gedrag dat ter voorkoming daarvan speciale maatregelen nodig zijn: deze zijn beschreven in paragraaf III van deze inleiding.

In deze notitie stellen we de termen 'seksueel misbruik' en 'misbruik' gelijk aan elkaar.

II. Omgangsregels binnen IVN.

Omgangsregels helpen om te zorgen voor een sfeer waarin iedereen zich prettig voelt en veilig is. Ze zijn in principe een vertaling van de algemene normen en waarden zoals die in Nederland gelden. Die vertaling naar de praktijk kan per afdeling verschillen door verschillen in cultuur en lokale situatie. In bijlage I vind je een model dat je in de afdeling kunt aanpassen.

Het is van belang om bij invoering van omgangsregels zoveel mogelijk leden te betrekken: omgangsregels hebben alleen effect als ze breed gedragen worden binnen de afdeling. De regels die je samen wilt hanteren, kun je dus het best in een aparte bijeenkomst bespreken. Iedereen raakt dan bekend met de achtergronden, en zoveel mogelijk mensen zijn betrokken bij de formulering. Als de afdeling over een eigen onderkomen beschikt raden we je aan de regels zichtbaar op te hangen. Nieuwe leden worden zo op de omgangsregels geattendeerd. De afspraken kunnen ook opgenomen worden in een welkomstpakket.

De omgangsregels worden door de algemene ledenvergadering vastgesteld, periodiek geëvalueerd en zo nodig bijgesteld. Bij het afspreken van omgangsregels verdient het sterke aanbeveling om binnen de afdeling ook een vertrouwenscommissie te benoemen van minimaal twee personen waarvan minstens één vrouw, bij wie ongewenst gedrag kan worden gemeld.

Wat te doen bij ongewenst gedrag?

In geval van ongewenst gedrag kan een IVN-vrijwilliger of deelnemer aan een IVN-activiteit - als slachtoffer of getuige - daarvan melding maken bij de vertrouwenscommissie van de afdeling of, indien de afdeling geen vertrouwenscommissie kent, bij het daarvoor aangewezen bestuurslid van de afdeling.

In minder ernstige gevallen kan het betreffende lid van de vertrouwenscommissie of bestuurslid in overleg met melder en slachtoffer de problemen met de (vermoedelijke) dader bespreken en proberen tot een oplossing te komen. In ernstiger gevallen, wordt de klacht in behandeling genomen door de vertrouwenscommissie.

Mocht er geen vertrouwenscommissie benoemd zijn dan wordt deze door het bestuur ad-hoc benoemd. Binnen de commissie treedt één van de leden als woordvoeder op. De commissie behandelt alle informatie vertrouwelijk.

De commissie gaat als volgt te werk :

- De commissie voert een gesprek met degene die het incident heeft gemeld (en het slachtoffer, indien niet dezelfde persoon).
- De commissie voert een gesprek met de beschuldigde.
- De commissie rapporteert aan het bestuur. In geval van een (verdenking van een) strafbaar feit doet het slachtoffer of de commissie - in overleg met het bestuur - aangifte bij de politie. Dit wordt gerapporteerd aan de landelijke vertrouwenscommissie.
- Het bestuur doet uitspraak (rehabilitatie, berisping, royement etc.), neemt eventueel verdere maatregelen (zoals ontzegging van toegang) en informeert de betrokkenen.
- Bij royement wordt de daarvoor in de afdelingsstatuten vastgestelde procedure gevolgd.
- De commissie zorgt in overleg met het bestuur voor evaluatie en afsluiting.
- De commissie zorgt voor - vertrouwelijke - registratie en archivering van alle stukken (met een vast te stellen bewaartermijn).

NB: Er is binnen IVN een landelijke meldplicht met betrekking tot (vermoedens van) seksueel misbruik. Iedere IVN-er is verplicht zulke vermoedens of aanwijzingen direct te melden bij de landelijke vertrouwenscommissie. Zie voor de procedure paragraaf IV van deze inleiding. Meldingen van (vermoedens van) misbruik mogen alleen door de landelijke vertrouwenscommissie in behandeling worden genomen.

III. Misbruik en maatregelen binnen de afdeling ter voorkoming van misbruik.

Steeds meer vrijwilligers van IVN werken met jeugd en jongeren (of andere kwetsbare personen). Deze vrijwilligers hebben daarbij de verantwoordelijkheid en zorg voor de deelnemers. Tijdens activiteiten gaan vrijwilligers op talloze momenten met jeugdige of jongere deelnemers om. Spelsituaties kunnen soms spontaan uitgroeien tot stoeipartijen, bij heimwee worden kinderen getroost, vooral jonge kinderen komen bij volwassenen spontaan uitrusten of knuffelen. Hierbij is normaal gesproken sprake van functionele intimiteit; er zijn echter situaties voorstelbaar dat het gaat om ongewenste intimiteit.

Het verenigingsbeleid ten aanzien van misbruik moet bescherming bieden voor jeugdige deelnemers aan IVN-activiteiten.

Binnen de afdeling gaat het om de volgende elementen:

- a) Het opstellen en invoeren van een gedragscode voor vrijwilligers die kinder- en jeugdactiviteiten begeleiden.
- b) Het vragen van een verklaring omtrent gedrag (VOG).
- c) Het inventariseren van de risico's bij activiteiten met kinderen en jeugdigen met eventueel daaruit voortvloeiende actiepunten.

Daarnaast is er door de Landelijke Raad een -landelijk verplichte- procedure vastgesteld voor de melding en afhandeling van (vermoedens van) seksueel misbruik (zie paragraaf IV van deze inleiding).

a) Gedragscode voor vrijwilligers die activiteiten begeleiden met kinderen en /of jongeren.

Als er binnen een afdeling activiteiten met kinderen, jongeren of andere kwetsbare personen worden georganiseerd dienen er afspraken te worden gemaakt om het risico van misbruik te minimaliseren. Deze afspraken worden bij voorkeur vastgelegd in een gedragscode die door de begeleidende vrijwilliger(s) wordt ondertekend.

De gedragscode wordt ondertekend door iedere vrijwilliger die regelmatig met kinderen of jongeren werkt.

b) Verklaring Omtrent Gedrag (VOG).

Het is gebruikelijk om van vrijwilligers die met kinderen en jeugdigen werken een VOG te vragen. Een VOG is geen garantie dat de betrokkene geen risico vormt, maar maakt de risico's wel kleiner.

c) Risicoanalyse

Een belangrijke stap bij de preventie van misbruik is het systematisch nagaan van alle mogelijke risicofactoren.

Het is de verantwoordelijkheid van de coördinator van de betrokken werkgroep om aan de hand van deze checklist de belangrijkste risico's in kaart te brengen en waar nodig preventieve maatregelen te nemen.

Het verdient aanbeveling om een risico-inventarisatie samen met anderen te doen die bekend zijn met de activiteiten en de situatie. Eventueel kan via de regionale vrijwilligersconsulent om assistentie worden gevraagd.

Het is de verantwoordelijkheid van het bestuur van de afdeling om zeker te stellen dat deze risico-inventarisatie gedaan is, en te beoordelen in hoeverre de checklist gebruikt moet worden bij incidentele jeugd- of jongeren activiteiten.

IV. Melding en procedure bij (een vermoeden van) seksueel misbruik ("Protocol").

Ook bij een goed preventiebeleid kan misbruik voor komen. Wanneer het mis is, is niets zo belangrijk voor zowel het slachtoffer als de veronderstelde dader als er een heldere en zorgvuldige procedure is. Hierin moeten de belangen van alle betrokkenen tot hun recht komen, met duidelijke afspraken over de communicatie naar alle betrokkenen, en - voor zover van toepassing- met de media. Feiten, vermoedens en speculaties dienen zorgvuldig te worden onderscheiden, en waar nodig wordt deskundige hulp van politie, slachtofferhulp en andere ter zake kundige instanties ingeroepen.

Er bestaat voor iedereen binnen IVN een meldingsplicht voor klachten over of signalen van misbruik. Zodra er vermoedens of feitelijke aanwijzingen zijn van misbruik, dan moet dit gemeld worden bij de landelijke vertrouwenscommissie. Een melding kan gedaan worden door de deelnemer zelf, door de ouders, door een andere begeleider of door derden.

Bij alle meldingen is het noodzakelijk om aan de melder duidelijk te maken hoe met de verstrekte informatie zal worden omgegaan. Na afronding van het onderzoek door de klachtencommissie wordt de melder op de hoogte gesteld van wat er met de melding is gebeurd.

Na de melding worden de volgende stappen doorlopen:

- a) De vertrouwenscommissie rapporteert de melding aan het Landelijk Bestuur van IVN en bepaalt de nader te nemen stappen, waaronder het aanwijzen van een woordvoerder.
- b) De commissie heeft een gesprek met ouders/verzorgers en eventueel slachtoffer en/of melder.
- c) De commissie heeft een gesprek met de (vermeende) dader.
- d) Aangifte of informatief gesprek met de politie.
- e) Informeren ouders over de te nemen stappen.
- f) Rapportage aan landelijk bestuur
- g) Besluit landelijk bestuur: royement of rehabilitatie, eventueel andere functie.
- h) Communicatie besluit naar alle betrokkenen.
- i) Evaluatie en eventuele opvolging.

De vertrouwenscommissie

Het landelijk bestuur heeft een vertrouwenscommissie ingesteld, bestaande uit minimaal drie personen waarvan minstens één vrouw. Contactgegevens staan op de IVN website en kunnen worden opgevraagd via de IVN-Servicedesk (servicedesk@ivn.nl).

De commissie behandelt alle informatie vertrouwelijk; alle schriftelijke informatie wordt door de commissie zelf als 'vertrouwelijk' gearhiveerd.

Het Landelijk Bestuur beslist over eventuele sancties en communiceert daarover met alle betrokkenen.